

ZUTPHENS BAROK ENSEMBLE

onder leiding van Elin Eriksson

Muziek voor de koning

Lully, Rameau, Vivaldi, Roman en Quantz

Zaterdag 24 mei 2014, 20 uur, Arnhem
Parkstraatkerk, Parkstraat 31a

Zondag 25 mei 2014, 15 uur, Zutphen
Refter stedelijk museum, Rozengracht 3

Vrijwillige bijdrage na het concert

www.zutphensbarokensemble.nl

Muziek voor de koning

Goede smaak, grandeur, pracht en praal: daarmee wilde Louis XIV het centrum van zijn macht, Versailles, benadrukken. De enorme investeringen in kunst en cultuur misten hun uitwerking niet: Versailles stond lange tijd model voor het culturele leven aan vele hoven. *Le bon goût* werd exportproduct en belandde bijvoorbeeld in Dresden aan het hof van August II (der Starke), in Potsdam aan het hof van Friedrich II (der Große) en in Stockholm in het paleis Drottningholm van koningin Hedvig Eleonora, de vrouw van koning Karl X Gustav. Maar ook dichterbij onze thuisbasis Zutphen zien we prachtige voorbeelden in Apeldoorn (paleis Het Loo) en Eefde (Huis de Voorst).

Een belangrijk muzikaal exportproduct was de Franse ouverture, de openingsmuziek voor balletten, opera's en oratoria. De Franse ouverture kwam tot ontwikkeling in de jaren dat Jean-Baptiste Lully verantwoordelijk was voor de muziek aan het hof van Louis XIV. De overgepuncteerd ritmes van de Franse ouverture, 'ta-daaa ta-daaa', worden ogenblikkelijk geassocieerd met koningen die statig voortschrijden, omringd door buigende onderdanen. Niet voor niets past J.S. Bach deze vorm toe in zijn cantate BWV 61 voor eerste Advent: Nun komm' der Heiden Heiland, en in cantate BWV 182 voor Palmzondag: Himmelskönig, sei willkommen.

Een concert met als titel 'Muziek voor de koning' begint natuurlijk met een Franse ouverture. We kozen voor de ouverture tot het opéra-ballet 'Les Indes galantes', dat **Jean-Philippe Rameau** componeerde in 1735. Dit is twintig jaar na het overlijden van Louis XIV, maar de Franse ouverture is dan nog springlevend. En wij hebben alle reden om deze muziek 250 jaar na het overlijden van Rameau tot klinken te brengen.

Het concert in g voor twee fluiten en orkest is één van de circa 300 concerten die **Johann Joachim Quantz** componeerde, naast eveneens circa 300 fluitsonates. Quantz was als docent en fluitist in dienst bij koning Friedrich II (der Große) van Pruisen. Quantz ontving naast een vorstelijk jaarsalaris een bonus voor elke compositie, wat hem gezien zijn enorme productiviteit tot één van de rijkste fluitisten ooit maakte. Friedrich II was een zeer toegewijd fluitist. Dit tot afschuw van zijn vader Friedrich Wilhelm, die alles wat Frans was, en de fluit was dat zeker, verwijfd vond. Friedrich II had als kroonprins zijn musici daarom illegaal in dienst. Toen vader Friedrich Wilhelm (berucht om zijn wreedheden) eens onverwacht naderde, verstopten de musici, inclusief Quantz, zich in een kast. Zo ontsprongen zij de dans, maar met de dochter van een cantor liep het slechter af. Nadat Friedrich Wilhelm ontdekte dat zij samen met zijn zoon klavecimbel- en fluitduetten speelde, werd zij levenslang tewerkgesteld in de hennepfabriek van de Spandau-gevangenis.

De Zweed **Johan Helmich Roman** was net zeventien toen hij als violist en hoboïst toetrad tot de hofkapel van koning Karl XII. Hier maakte hij kennis met muziek uit de Franse school van Lully. Al na vier maanden kreeg Roman toestemming voor een studiereis naar Engeland. Op zijn eenentwintigste kwam het daar pas van, maar de reis duurde wel vijf jaar. In Londen ontmoette hij componisten zoals Bononcini, Händel en Pepusch. Spoedig na terugkeer in Zweden in 1721 werd hij aangesteld als vice-hofkapelmeester, in dienst van het nieuwe koningspaar Fredrik I en Ulrika Eleonora. In 1735 ging Roman nogmaals op reis, nu naar Engeland, Frankrijk, Italië en Duitsland.

Na het overlijden van koningin Ulrika Eleonora in 1741 veranderde er veel voor Roman. De aanstaande koningin, Lovisa Ulrika bracht uit Pruisen een concurrerende hofkapel mee, en een andere muzikale voorkeur. Dit leidde tot de bouw van het beroemde operatheater van Drottningholm in 1766, dat nog altijd in gebruik is. Roman's muziek dreigde uit de tijd te raken, temeer omdat hij geen ervaring als operacomponist had. Hij schreef in 1744 nog de muziek voor de bruiloft in Drottningholm van het aanstaande koningspaar Adolf Fredrik en Lovisa Ulrika. In 1751 schreef hij de muziek voor de begrafenis van koning Fredrik I en de daaropvolgende troonswisseling.

Jean-Baptiste Lully dankt zijn grote invloed op het Franse muziekleven aan een privilege dat hij in 1672 van koning Louis XIV verkreeg. Dit privilege hield zelfs in dat andere componisten alleen met toestemming van Lully hun werk mochten laten verschijnen. Lully speelde goed in op de wens van Louis XIV voor een eigen, Franse muziekstijl, waarbij hij zich aanvankelijk vooral richtte op het ballet, de passie van de koning. Het comédie-ballet 'Le bourgeois gentilhomme' ontstond in 1670, in samenwerking met de dichter Molière. In dit stuk doet Monsieur Jourdain, een rijke burger, even verwoede als vergeefse pogingen om zich de stijl en manieren van de adel eigen te maken. De populariteit was groot omdat het verhaal refereert aan een schandaal rond de Turkse ambassadeur Soliman Aga, die een jaar eerder had beweerd dat het Ottomaanse hof superieur was aan dat van Louis XIV. In het stuk veinst de aanstaande schoonzoon van Jourdain dat hij de zoon is van Le Grand Turc. Jourdain denkt door toestemming voor het huwelijk te geven op te kunnen klimmen tot de hoogste adellijke regionen.

Lange tijd was Europa een muzikaal tweestromenland met de Franse stijl (Lully) en de Italiaanse stijl (Corelli). **Antonio Vivaldi** vertegenwoordigde doorgaans duidelijk de Italiaanse stijl. De 'Sinfonia avanti la Sena Festeggiante' schreef Vivaldi ter ere van de geboorte van kroonprins Louis, zoon van Louis XV en Maria Leczinska. Vivaldi componeerde de ouverture in Franse stijl (*alla Francese*) als huldeblijk aan de Franse koning.